

مقاله

سخن نخست: انجمن ریاضی ایران در سایه همت و پشتکار پیش‌کسوتان و تجربه‌های ارزشمند آنان، پس از ۴۰ سال فعالیت به جایگاه مناسب و شایسته‌ای در جامعه علمی کشور ارتقا یافته است. بدون شک مناسبات متکثر، متنوع و پرشتاب جهانی و توسعه فناوری‌های نوین، متولیان انجمن را ملزم به گسترش حوزه نفوذ و تغییر نوع نگاه به نقش و جایگاه علوم ریاضی، به‌عنوان مبنای امر تحقیقات و فناوری از طریق بسط و توسعه فعالیت‌های اجرایی و آموزشی دارد. پیشبرد فعالیت‌های انجمن و پیشرفت به سوی اهداف تعیین شده در گرو گسترش حوزه اجرایی و فعالیت و تعامل همه دست‌اندرکاران به‌خصوص نیروهای جوان و کارآمد جامعه علمی کشور است. شایسته است نیروهای خلاق با ایده‌های نو، ضمن کسب تجربه از بزرگان و پیشکسوتان، به فعالیت در امور اجرایی انجمن پرداخته و پیشرفت‌های عظیمی را رقم زنند. قطع نظر از اهمیت و ضرورت اتخاذ چنین رویکردی، بازنگری در برخی ایده‌ها و سیاست‌ها و جهت‌گیری و هدایت بهینه فعالیت‌ها و اهداف انجمن، باید به‌عنوان یک نیاز بنیادین مدنظر قرار گرفته و در قالب برنامه‌ای توسط کاندیداهای جدید متقاضی عضویت در شورای اجرایی، مورد توجه و تأکید قرار گیرد.

سخن دوم: بیش از ۲۵ سال از تأسیس دوره‌های دکتری ریاضی در داخل کشور می‌گذرد. اکثر دانش‌آموختگان این دوره‌ها هم‌اکنون در دانشگاه‌های کشور به‌صورتی جدی و مؤثر به امر آموزش و پژوهش مشغول هستند و در توسعه آموزش عالی کشور نقش مهمی را ایفا می‌نمایند. آثار مشارکت ایشان در بسط و گسترش دانش ریاضی به صورتی آشکار، قابل رویت است. دهه ۸۰، تحولی کیفی در شیوه تربیت نیروهای متخصص ریاضی با خود به همراه آورد. سطح کیفی مقالات، جنبه‌های نوآوری آن‌ها و شیوه‌های تحقیق، بسیار بهتر از دو دهه گذشته گردیده است. این موفقیت‌ها بیش از پیش موجب تقویت بنیه علمی کشور شده و به مراتب بر توانایی‌های تربیت ریاضی‌دانانی در سطح عالی‌تر افزوده است. به طوری که دانش‌آموختگان این دوره‌ها توانسته‌اند با تغییرات محیطی و حوزه‌های فعال تحقیقاتی، آموخته‌های خود را تطبیق دهند و به دنبال تجربیات تازه و کسب نتایج بدیع در حوزه‌های جدید علوم بنیادی باشند. با گسترش توان آموزشی و پژوهشی کشور، یکی از سیاست‌های وزارت متبوع در سال‌های اخیر، افزایش ظرفیت دانشجویان تحصیلات تکمیلی به‌خصوص دانشجویان دکتری و پاسخ‌گویی به افزایش تقاضا برای ادامه تحصیل بوده است. بدیهی است که ایجاد فرصت‌های شغلی در خور شأن این دانش‌آموختگان نیز در کنار این سیاست‌گذاری بایستی مورد

توجه قرار گیرد. افزایش مهارت‌های تحصیلی و تخصصی و نیز توان علمی دانشجویان بر اساس اهداف برنامه‌های توسعه کشور، ضمن ایجاد توقع و احساس استقلال، با توجه به نبوغ و استعداد دانشجویان جوان دکتری می‌تواند برخی ناسازگاری‌ها با سایر سیاست‌های جاری حوزه آموزش عالی کشور را پدید آورد. از جمله محدودیت‌های جذب چنین دانش‌آموختگان و احیاناً کسب فرصت‌های شغلی غیرمرتبط، که مناسبتی با جایگاه و شأن یک دانش‌آموخته دکتری ندارد، می‌تواند موجبات برخی ناهنجاری‌های اجتماعی و فرهنگی را برای آنان رقم بزند. با توجه به محدودیت فرصت‌های شغلی آموزشی و نیز ماهیت بنیادی علوم ریاضی، می‌توان با همکاری سایر وزارتخانه‌ها، مراکز تحقیقاتی مناسبی ایجاد تا دانش‌آموختگان این دوره‌ها به دور از هرگونه امور پردرد سر آموزشی، به امر تحقیق در حوزه‌های ناشناخته ریاضیات و نیز تحقیقات بین‌رشته‌ای بپردازند. به‌خصوص از آنجایی که بسیاری از حوزه‌های فعالیت‌های اجتماعی و صنعتی کشور نظیر مخابرات، حمل و نقل، اقتصاد، صنعت نفت، صنایع دفاعی، علوم پزشکی و ... برای پیشبرد تحقیقات خود نیازمند ریاضیات پیشرفته و بدیع هستند، مراکز تحقیقاتی فوق می‌توانند نقش و مشارکتی جدی، در به انجام رساندن پروژه‌هایی از این نوع ایفا نمایند.

شیوه‌گزینش دانشجویان برای مقطع دکتری در آزمون نیمه‌متمرکز و عدم ارزیابی صحیح آموخته‌های علمی متقاضیان، یکی دیگر از کاستی‌هایی است که هنوز به‌طور کامل شناسایی نشده و بایستی نسبت به رفع آن اقدام نمود. در سیاست‌های جاری گسترش دوره‌های دکتری، به موضوع توسعه هماهنگ و متوازن مراکز آموزشی و پژوهشی نیز توجهی جدی نشده است. این کاستی می‌تواند صدمات جدی به کل فعالیت‌های علمی کشور وارد آورد. واقعیت این است که برخی مراکز آموزشی کشور، به تازگی اقدام به تأسیس دوره‌های دکتری نموده‌اند که در زمینه تربیت دانشجویان دکتری تجربه کمتری دارند. تجربه نشان داده است که دانشجویان زبده کمتری، این گونه مراکز را برای ادامه تحصیل خود انتخاب می‌کنند و عدم حمایت وزارت متبوع از این گونه مراکز، ممکن است سبب عدم یکنواختی کیفیت دانش‌آموختگان این مراکز با سایر مراکز آموزش عالی کشور گردد. لذا لازم است حمایت‌های بیشتری از این گونه مراکز صورت پذیرد تا از این رهگذر، توسعه ریاضیات در تمامی دانشگاه‌های کشور به‌صورتی هماهنگ و با نرخ رشدی متوازن انجام پذیرد. وقت آن است که گزارشی مبسوط و آماري از وضعیت دانش‌آموختگان دکتری رشته ریاضی در دانشگاه‌های مختلف کشور و کسب فرصت‌های شغلی توسط آنان پس از ۲۵ سال تهیه و در معرض نقد قرار گیرد.

محمود هادی‌زاده‌پزندی

دانشگاه صنعتی خواجه نصیر طوسی